

Kristó Gyula–Barta János–Gergely Jenő

MAGYARORSZÁG TÖRTÉNETE

Előidőktől 2000-ig

PANNONICA
—KIADÓ—

Tartalom

ELŐIDŐK (1000-IG)

A néppé válás évezredei (Kr. e. 6000–Kr. u. 855 körül)	5
Nyelvrokonság, vérrokonság	5
A nyelvközösségek kora	9
Nyugat-Szibériától Levediáig	12
A Magyar Fejedelemség másfél évszázada (855 körül–1000)	16
Etelköz	16
A honfoglalás	19
Kalandozások	22
Társadalom és életmód	26
Uralmi viszonyok	29
Összegzés	33

AZ ÁRPÁD-HÁZI KIRÁLYOK KORA (1001–1301)

A rendszerváltó 11. század (1001–1116)	37
Szent István koronája és országa	37
Szent István és a kereszténység	41
Válságos évtizedek	45
A konszolidáció kezdetei	48
Szent László	51
Kálmán	54
A konzerváló 12. század (1116–1205)	58
A Kálmán-ág és az Álmos-ág harca	58
Az európai porondon	61
III. Béla és az Imre-ág	65
A modellváltó 13. század (1205–1301)	68
II. András	68
A tatárjárás	72
IV. Béla reformjai	75
Az utolsó Árpádok	79
Gazdaság	83
Magántulajdon és önellátás	83
Településforma és munkaszervezet	86
Árutermelés és városiasodás	89
Társadalom és műveltség	92
Népességszám és etnikumok	92
Az alávetettek	95
A köznemesség	98
A világi elit	102
Az egyháziak	105
Műveltség	109
Összegzés	112

A VEGYES HÁZI KIRÁLYOK KORA (1301–1526)

Az Anjou-kor (1301–1387)	117
A tartományúri hatalom	117
Károly Róbert konszolidációja	121
Nagy Lajos tevékeny évtizedei	124
Az Anjou-konszolidáció megroppanása	127
A Zsigmond-kor (1387–1439)	131
Felkelések Zsigmond ellen	131
Zsigmond konszolidációja	135
Zsigmond öröksége és örököse	138
A Hunyadi-kor (1440–1490)	141
Hunyadi János	141
Mátyás konszolidációja	145
Reformok és felkelések	148
Mátyás hatalma csúcsán	152
A Jagelló-kor (1490–1526)	155
II. Ulászló konszolidációja	155
Diplomáciai kötélhántól a parasztháborúig	158
A Mohács-hoz vezető út	162
Gazdaság	166
Tulajdonviszonyok	166
Mezőgazdaság, kézműipar, kereskedelem	169
Város, mezőváros, falu	173
Társadalom és műveltség	177
Népességszám és etnikumok	177
A jobbágyok	180
A polgárok	183
A köznemesség	187
A világi elit	190
Az egyháziak	193
Műveltség	197
Összegzés	201

A HÁROM RÉSZRE SZAKADT ORSZÁG (1526–1606)

Nagyhatalmak útjában (1526–1568)	205
Mohács után	205
Harcban a királyságért	209
Az ország három részre szakadása	212
Császár és szultán hatalmában (1568–1606)	216
A királyi Magyarország	216
Az Erdélyi Fejedelemség	221
A hódoltság terület	226
A megosztott ország lakói	231
A gazdaság	235
Hitviták sodrában	239
Pislákoló reneszánsz	243
A mindennapok bánata és öröme	248
A tizenöt éves háború	252
Összegzés	256

A ROMLÁS ÉS KIÚTKERESÉS ÉVSZÁZADA (1606–1699)

Rendi-függetlenségi küzdelmek (1606–1648)	261
Fegyverrel a Habsburgok ellen	261
Erdély új szerepben	267
A nagy háború perifériáján	271
Kedvezőtlen erőeltolódás (1648–1671)	275
A magyarországi politizálás megélénkülése	275
A Tündérváros romlása	279
Balul sikerült összeesküvés	282
Társadalom, gazdaság	287
Művelődés, művészet	292
Az ország felszabadítása (1671–1699)	296
A félhold delelője	296
A török kiűzése	300
A Habsburg-berendezkedés tervei	305
Összegzés	311

A MEGÚJULÁS ÉVSZÁZADA (1699–1790)

Sorsdöntő békekötések, visszatérő háborúk (1699–1740)	317
Hazáért és szabadságért	317
Férfi örökös nélkül	322
Új lakosok, régi kötöttségek	327
Változó környezet, lassan mozduló gazdaság	331
Virágzó barokk	335
Javuló életkörülmények	340
Fél évszázadnyi uralkodói gondoskodás (1740–1790)	344
„Életünket és vérünket”	344
„Országainak közös anyja”	348
A kalapos király	353
A rendeletek visszavonása	357
Összegzés	361

A NAPÓLEONI HÁBORÚKTÓL A „NÉPEK TAVASZÁIG” (1790–1847)

Visszatérés a hagyományos uralmi formákhoz (1790–1795)	367
A rendi-nemesi mozgalom	368
A magyar jakobinusok	371
A ferenci abszolútizmus (1795–1830)	375
A napóleoni háborúk időszaka	375
A konzervatív abszolútizmus és Széchenyi fellépése	381
A reformkor (1830–1847)	383
A reformországgyűlések	384
Politikai eszmék és irányzatok	392
A feudális gazdálkodás és a rendi társadalom bomlása	396
Gazdaság	396
Népesség és társadalom	399
Műveltség és kultúra	404
Egyház és iskola	404
A nyelvújítás és a magyar irodalom	409

Tudomány, kultúra, művészetek	410
Összegzés.	412
A POLGÁRI FORRADALOM ÉS AZ ÖNKÉNYURALOM (1848–1866)	
Forradalom és nemzeti szabadságharc (1848. március–1849. augusztus)	414
1848. márciustól szeptemberig	414
A szeptemberi fordulattól Világosig	423
Az önkényuralom kora (1850–1866).	431
A politikai rendszer és változásai.	431
Gazdaság és társadalom	441
Összegzés.	444
A DUALIZMUS KORA (1867–1918)	
A kiegyezés és a dualista rendszer kiépülése (1867–1875).	445
Az 1867-es kiegyezés	446
Az államszervezet kiépülése.	448
A politikai pártrendszer kialakulása	450
A politikai nyugalom másfél évtizede (1875–1890)	454
A mozgalmas századforduló (1890–1914)	459
A millennium évtizede	459
A koalíciós kormányzat	466
Útban a háború felé	469
Gazdaság és társadalom	472
A nemzetgazdaság	472
A társadalom szerkezete és mozgásai	477
Iskola, tudomány, kultúra és művelődés	484
Magyarország az I. világháborúban (1914–1918)	488
Összegzés.	495
A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT (1918–1945)	
Összeomlás, forradalom, ellenforradalom (1918–1921)	497
Polgári demokratikus forradalom	497
A magyarországi Tanácsköztársaság	507
Az ellenforradalom győzelme és berendezkedése	514
A trianoni békeszerződés	516
A Teleki-kormány és az első királypuccs	517
A bethleni konszolidáció évtizede (1921–1931)	518
Politikai és gazdasági konszolidáció	519
A békés revízió programja	522
Új kihívások és lehetőségek: az 1930-as évek	523
A Gömbös-kormány reformpolitikája	525
Jobbratolódás: Darányi és Imrédy	529
Teleki Pál kísérlete és tragédiája	533
Állam, társadalom, gazdaság és művelődés	537
Az állam és működési mechanizmusa.	537
A társadalom szerkezete és mozgása	540
Egyházak és egyházpolitika	544

A nemzetgazdaság	545
Művelődés	548
Magyarország a II. világháborúban (1941–1944/45)	551
Belépés a világháborúba	551
A „vonakodó csatlós”	553
A német megszállás és a holokauszt.	555
A nyilasterror és a háború mérlege.	559
Összegzés.	560
 A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ UTÁN (1945–1990)	
A koalíciós kormányzás (a népi demokrácia) (1944/45–1948)	563
A provizórium időszaka	564
Két választás között	566
Többpártrendszerből egypártrendszerbe	569
A gazdaság és a társadalom szerkezetváltozásai	571
A szovjetizálás és a Rákosi-rendszer (1949–1956)	573
A rendőrállam kiépülése és működése.	573
Az első Nagy Imre-kormány	574
A szocialista népgazdaság	578
Az 1956-os forradalom és szabadságharc (1956. október 23.–november 4.)	580
A forradalom érlelődése és győzelme	580
A forradalom első szakasza	582
A második szakasz és a szovjet intervenció	583
A Kádár-korszak (1956–1990)	585
Megtorlás és konszolidáció	586
A „létező szocializmus” hétköznapijai.	589
A rendszer válsága.	594
A szocialista művelődés és kultúra.	597
Összegzés.	598
 A RENDSZERVÁLTOZÁS ÉS A POLGÁRI DEMOKRÁCIA ELSŐ ÉVTIZEDE (1990–2000)	
Az „alkotmányos forradalom”	601
A polgári demokrácia és a szociális piacgazdaság kiépítése	603
Összegzés.	609
 FÜGGELÉK	
Magyar uralkodók	613
Erdély fejedelmek.	615
Kronológia	616
Tájékoztató irodalom.	649
Átfogó művek	649
Előidőktől 1526-ig	651
1526–1790	658
1790–2000.	661
Névmutató	667